

๑.๓๒ มะม่วงหาวแมงวัน

ชื่อท้องถิ่น	มะม่วงป่า (มะม่วงขี้แมงวัน)
ชื่ออื่นๆ	มะม่วงแมงวัน (ลำปาง), หัวแมงวัน (สุโขทัย), มะม่วงหาวแมงวัน (นครราชสีมา, ราชบุรี), อักหมู อักผู้ (ภาคเหนือ), รักหมู (ภาคใต้), มะม่วงนก เป็นต้น
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Buchanania cochinchinensis</i> (Lour.) M.R.Almeida
ชื่อพ้อง	<i>Buchanania lanzan</i> Spreng., <i>Buchanania latifolia</i> Roxb.
ชื่อวงศ์	ANACARDIACEAE
ชื่อสามัญ	Buchanania

รหัสพรรณไม้ ๑-๖๓๑๑๙๐๖-๑๓-๐๓๒ จำนวนที่พบ ๙ ต้น

สถานภาพ (IUCN) พบทั่วไป (Least Concern: LC)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้นมะม่วงหาวแมงวัน จัดเป็นไม้ยืนต้น มีความสูงของต้นได้ถึง ๘-๒๐ เมตร ขนาดโตวัดรอบได้ประมาณ ๖๐-๑๐๐ เซนติเมตร ลำต้นมีลักษณะเปลาตรง เรือนยอดเป็นพุ่มทึบ ตามก้านและกิ่งอ่อนมีขนยาวสีน้ำตาลแดงทั่วไป เปลือกต้นแตกเป็นร่องหรือเป็นสะเก็ดยาว ๆ ตามลำต้น มีสีเทาแก่หรือสีดำ เปลือกด้านในเป็นสีแดงเลือดหมู เมื่อฉีกเปลือกในจะมีน้ำยางสีน้ำตาลไหลซึมออกมา เมื่อฉีกทิ้งไว้จะมียางสีดำ ทำให้ผิวหนังพุพองได้ พบขึ้นทั่วไปตามป่าเบญจพรรณ ป่าชายหาด และป่าเต็งรัง ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ๕๐-๓๐๐ เมตร ใบเป็นใบเดี่ยว ลักษณะของใบเป็นรูปไข่กลับแกมรูปไข่กลับ รูปรียาว หรือรูปขอบขนาน ปลายใบมนสอบแหลม โคนใบสอบ ส่วนขอบใบเรียบ ใบมีขนาดกว้างประมาณ ๕-๗.๕ เซนติเมตร และยาวประมาณ ๑๐-๑๕ เซนติเมตร เนื้อใบหนาเหนียวคล้ายหนังสัตว์ หลังใบเรียบ ส่วนท้องใบมีขนตามเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบ ก้านใบยาว ออกดอกเป็นช่อบริเวณปลายกิ่ง ก้านช่อดอกมีขนสีน้ำตาลแดงขึ้นปกคลุมอย่างหนาแน่น แยกแขนงสั้น ๆ เวลาดอกบานทำให้ดูเป็นก้อนทึบ ดอกมีขนาดเล็กสีขาว ขนาดกว้างประมาณ ๒-๓ มิลลิเมตร และยาวประมาณ ๓-๕ มิลลิเมตร ทั้งกลีบดอกและกลีบเลี้ยงมีอย่างละ ๕ กลีบ กลีบเลี้ยงเป็นสีน้ำตาล มีขนปกคลุมใต้กลีบ ด้านนอกของกลีบเลี้ยงและรังไข่มีขนขึ้นหนาแน่น กลีบดอกเป็นสีขาว มีขนาดกว้างประมาณ ๓ มิลลิเมตร และยาวประมาณ ๕ มิลลิเมตร ดอกมีเกสรเพศผู้ ๕ อัน เกสรเพศเมีย ๑ อัน รังไข่ superior ovary ๑ ห้อง ๑ ออวูล มีขนสีน้ำตาลแดงขึ้นปกคลุมก้านดอก ผลเป็นรูปทรงค่อนข้างกลมหรือป้อม ผลอ่อนเป็นสีเขียวปนม่วง หรือเขียวปนม่วงแดง เมื่อแก่เป็นสีดำ ผลมีขนาดประมาณ ๑-๑.๕ เซนติเมตร ผิวผลเรียบ ภายในมีเมล็ด ๑ เมล็ด

การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น

• อาหาร

ผลมะม่วงหาวแมงวันมีรสหวาน รับประทานได้ แต่ถ้ารับประทานมากเกินไปอาจระคายเคืองในลำคอได้ เพราะมียางคล้ายในพวกมะม่วงทั่วไป

• สรรพคุณ

๑) ยางและราก นำมาบดใช้ทำยาแก้โรคท้องร่วง (ยางและราก)

๒) เมล็ดนำมาสกัดเอาน้ำมันไปใช้ทำพวกเคมีภัณฑ์ ทำเป็นยาแก้โรคผิวหนัง (เมล็ด)

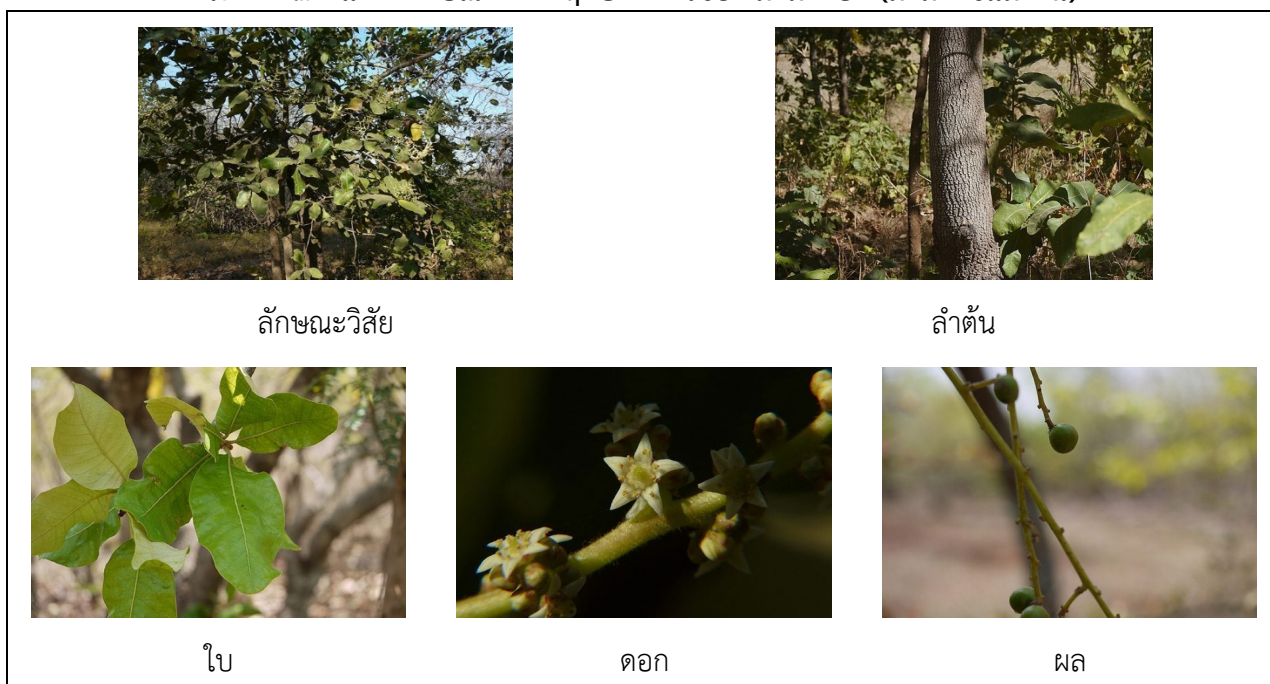
๓) หลายส่วนของต้นมะม่วงหาวแมงวันชนิด *Buchanania lanzan* Spreng. ใช้เป็นยารักษาไข้กามโรค โรคผิวหนัง งูและแมลงปองกัด ป้องกันแบคทีเรีย

๔) เปลือกต้น (*Buchanania lanzan* Spreng.) นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการอักเสบจากพืชพิษ (ข้อมูลจาก : หนังสือไม้ป่ายืนต้นของไทย ๑, หน้า ๔๐๒ (เอี่ยมพร วิสมหมาย, ปณิธาน แก้วดวงเทียม)

- การใช้ประโยชน์อื่นๆ

- ๑) ยางและรากใช้ทำสีย้อมผ้า สีย้อมผ้า
- ๒) เนื้อไม้มีสีน้ำตาลปนเทา สามารถนำมาใช้ทำลึงใส่สิ่งของ เพอร์นิเจอร์ตกแต่งบ้าน หรือใช้ในงานก่อสร้าง เช่น ทำประตู หน้าต่าง เสา รั้ว เป็นต้น
- ๓) กิ่งก้านใช้ทำฟืน เผาทำถ่าน หรือทำกระสวย ใช้ในการทอผ้าได้

ภาพที่ ๓๒ แสดงลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของ มะม่วงป่า (มะม่วงขี้แมงวัน)

แหล่งอ้างอิง : เมดไทย. (๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓). “มะม่วงหัวแมงวัน สรรพคุณและประโยชน์มะม่วงหัวแมงวัน ๘ ข้อ!”. <https://medthai.com/มะม่วงหัวแมงวัน/>